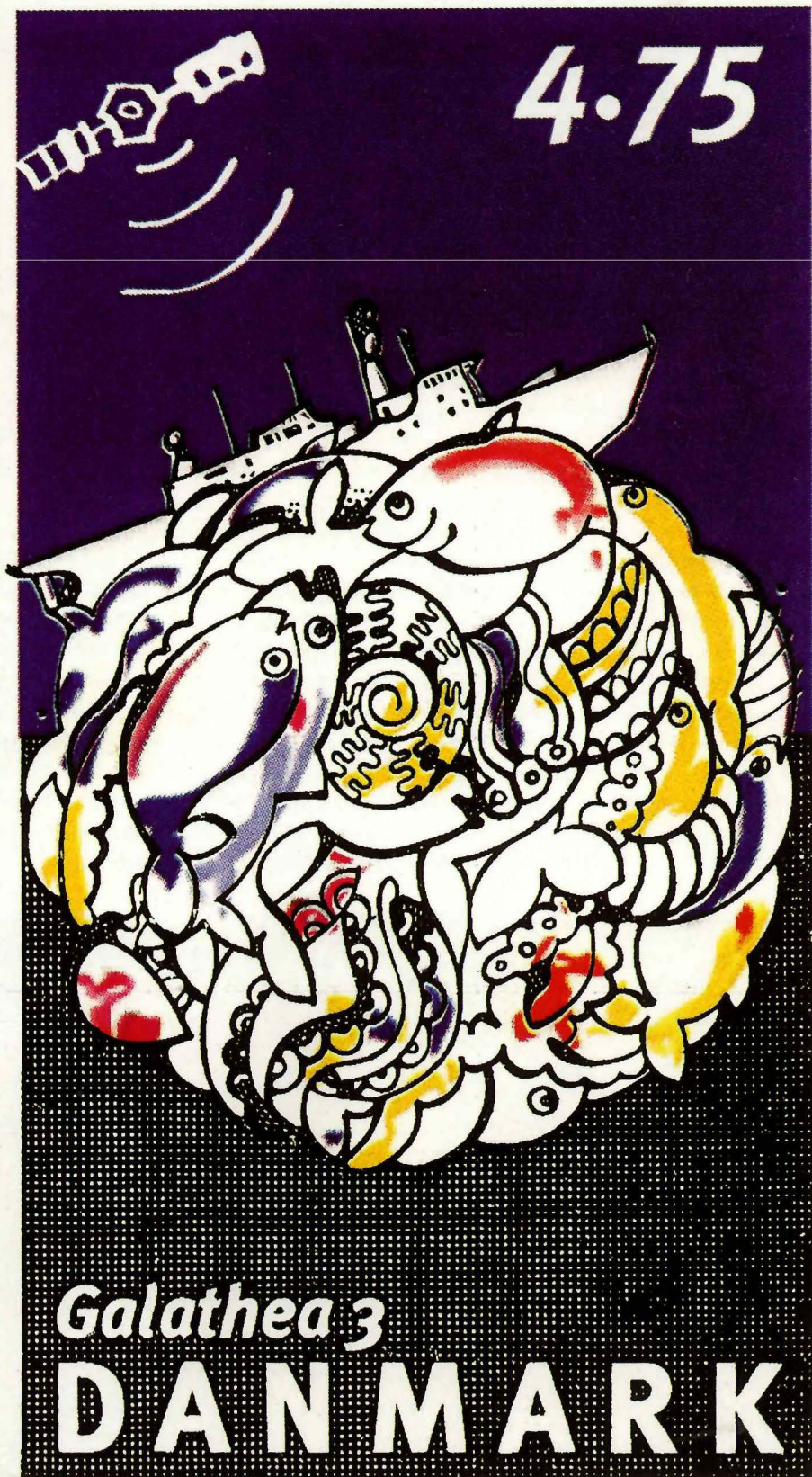

MUSEUMS

posten

NR. 1 / JANUAR 2007
POST & TELE MUSEUM

Galathea 3

DANMARK

Finn Nygaard del. / Martin Mörck sc.

2007

På sporet af ordet

– en tidsrejse i kommunikationens verden

Af Mark Steadman
og Henrik Rem Rasmussen

Museets nye særudstilling byder på en rejse i tid og rum. En rejse i helt bogstavelig forstand: Via en kæmpe tidsmaskine bliver man transporteret gennem ormehuller til fjerne tider og steder, som kaster lys over ordenes og kommunikationens forunderlige historie.

Kom og spil udstillingen

Inspireret af moderne computerspil, hvor man skal gennemføre baner, løse opgaver og samle points, byder museet velkommen til denne nye og anderledes udstilling. Som gæst skal man bevæge sig gennem udstillingens forskellige scener, som var de baner i et spil. Udstillingen får dermed karakter af en stor legeplads, hvor man får lov til at røre, pille, lege, ligge, snuse rundt, eksperimentere og fantasere. Men hvad er det, man skal arbejde hen imod?

Sanuras mission

Nok er udstillingen baseret på leg og eksperimenter, men i virkeligheden er det en alvorlig affære, som kræver det ypperste af museets gæster: Straks ved indgangen vil man nemlig blive mødt af Sanura, heltinden i vores eventyr og ejer af en tidsmaskine. Sanura kommer fra fremtiden, fra år 2103, og hun bor til daglig på planeten Alexandria. Hun er rejst tilbage til Jorden anno 2007 med en opgave af allerstørste vigtighed – og opgaven kræver hjælp fra museets gæster.

Beboerne på Alexandria er efterkommere af mennesker fra planeten Jorden, som har bygget et samfund op en gang i den ikke så fjerne fremtid. For at minde sig selv og kommende generationer om deres fortid har de opbygget store museer, arkiver og biblioteker fyldt med universets historie og viden. Men en gigantisk storm er nu fejet henover planeten, og alt er gået tabt. Det eneste, der er tilbage, er nogle få fragmenter af mærkelige, ukendte papirstimler og stumper af manuskripter. Ingen ved længere, hvad disse fragmenter bety-

der. Så Alexandria har sendt udsendinge ud i rummet for at genfinde den tabte viden.

Som en af udsendingene er Sanura blevet sendt på en rejse gennem universet tilbage i tiden for at finde meningen med fragmenterne fra planeten Jorden.

Hendes eneste rejsekammerat er en kattekilling ved navn Arkimedes. Hvis Sanura og Arkimedes har heldet med sig, kan de være med til at genskabe Alexandrias historie.

Som besøgende kommer du til at rejse med Sanura rundt på Jorden og hjælpe hende med at løse de opgaver, som vil gøre det muligt

Sanura.

Et af de store tableauer, der er skabt til På sporet af ordet.

Meddelelser i ekstreme områder:
Et vestgrønlandsk postkontor, 1900.
Foto: Arktisk Institut, Danmark.

for hende og Arkimedes at vende klogere tilbage til Alexandria. De store huller i Sanuras viden skal fyldes ud, og udstillingen er lagt an på at kunne sende Sanura tilbage til Alexandria med „mission completed“.

Tidsmaskinen

Sanuras tidsmaskine er landet i museets udstillingssal. Den er overvældende stor og i to etager. I underetagen er der udstillinger og aktiviteter, som har at gøre med nutidig og fremtidig sprogteknologi. Går man op ad trappen til første sal, kommer man ind i maskinens hjerne. Her findes de gåder og opgaver, som kun kan løses ved at be-

søge Jorden rundt om maskinen. Dertil kommer man gennem maskinens ormehuller: Man rutsjer ned gennem ormehullet og lander et fjernt sted eller i en anden tid – fx på et skib i havsnød, i et beduintelt i ørkenen eller måske i et opfinderværksted fra 1800-tallet.

Tidsmaskinen er det centrale element i udstillingen. Dens ormehuller gør det til en meget fysisk oplevelse at bevæge sig rundt i udstillingen. Hvornår er du sidst blevet transporteret rundt i en udstilling ved hjælp af rutsjebaner?

Scenerne

Fra ormehullerne havner man som sagt i udstillingens forskellige sce-

ner (er du ikke glad for tanken om at skulle rutsje på tidsrejse gennem ormehuller, så er der faktisk også mulighed for at gå stille og roligt rundt i udstillingen, uden at blodtrykket stiger alt for meget). Scenerne præsenterer temaer, som handler om de mange forskellige faktorer, som har bidraget til udviklingen af sprog, kommunikationsteknologier og -tjenester gennem tiden.

Hver scene byder på en mangfoldighed af genstande og billeder, et bredt udvalg af information, sjove fakta og tal samt lejlighed til at deltage i en række aktiviteter og eksperimenter, som har at gøre med temaet for det pågældende

Jack og Fatima.

område. Når løsningen på opgaven i den enkelte scene er fundet, kan man vende tilbage til tidsmaskinen efter en ny opgave og rutsje ned gennem et andet ormehul.

Et af de steder, man kan havne, er i kahytten på et skib, der kæmper sig af sted i oprørt hav. Her dykker man ned i omgivelser, som er tilegnet sprog og kommunikationsmidler, der anvendes i krise- og katastrofesituationer. Man mødes af den 11-årige Jack, som ofte

er ude at sejle sammen med sin far, skibets kaptajn.

Også i andre scener mødes man af en figur: I beduinteltet finder du Fatima. Fatimas far sælger lokalt fremstillede produkter via sin egen hjemmeside på internettet. Fatima fortæller om de forskellige kommunikationsteknologier, hun benytter for at komme i kontakt med slægtninge, som er flyttet til udlandet. Gennem Fatima får du mere viden om kommunikationsteknologier i ekstreme egne af verden, og hvordan nye opfindelser som soldrevne batteriopladere og satellitteknologi muliggør kommunikation i områder uden infrastruktur. Inde i teltet kan du desuden lære om alverdens sprog; f.eks. hvor mange sprog eksisterer der i dag? Og hvor mange har der historisk set eksisteret?

I gade-scenen lærer man om gades sproget, og hvordan sproget hele tiden er i udvikling. Man kan fiske fortidens slang op fra en skraldespand med glemte ord eller prøve at slå verdensrekorden i hastigheds-SMS. I opfinderværkstedet bliver der eksperimenteret på livet løs, og i andre scener kan man støde på ældgamle lertavler og papyrusruller – for blot at løfte sløret for en

lille smule af det, der bliver budt på i denne udstilling.

Mission completed

I modsætning til mange computerspil bestemmer man selv rækkefølgen i *På sporet af ordet*. Men endemålet vil være det samme for alle: At sende Sanura tilbage med genskabt viden om fortidens ord, sprog og kommunikation. Samtidig vil man selv have lært en masse nyt – og haft det sjovt undervejs. Der vil være noget at hente for både familiens yngste og ældste børn, og hvis der er bare en lille smule legebarn tilbage, vil forældre og bedsteforældre få det lige så sjovt som børnene.

Udstillingens persongalleri er tegnet af Lasse Jacob Middelboe Outzen.

En rejsebog

Alle, der besøger udstillingen, vil sammen med billetten til udstillingen få udleveret en rejsebog, en guide, der vil være med til at gøre rejsen gennem udstillingen endnu mere spændende. Rejsebogen er en igangsætter, hvor Sanura guider gæsterne gennem udstillingen. Her er informationer, opgaver og udsagn, man kan lade sig inspirere

Kommunikation fra hele verden: Kvindeligt postbud uden for posthuset i Pemalang på Java, Indonesien. Foto: Tropenmuseum, Holland.

af og undre sig over. Opgaverne kan løses ved at gå på opdagelse i udstillingen. Hæftet er på 20 sider og er henvendt til børn i alderen 6-12 år.

Før skoler

Museets skoletjeneste har sammensat et undervisningsforløb for indskoling og mellemtrin. Her introduceres eleverne først til Sanurass historie, til det at rejse i tid og rum og til begrebet "ormehuller". Dernæst oplever børnene selv udstillingen på egen hånd eller i små grupper med rejsebogen i hånden. Til slut samles klassen i beduinteltet, hvor der udveksles erfaringer

Undervisningstilbud

Målgruppe	Bh. kl. – 6. kl.
Varighed	To timer inkl. frokostpause
Pris	Kr. 15,- pr. elev, lærere gratis
Periode	Fredag den 9. februar 2007 til søndag den 21. oktober 2007
Bestilling	Ved henvendelse til museet på 33 41 09 00, hvor der også gives yderligere information

og rundes af. Og som altid kan der spises medbragt mad på museet.

Desuden kan man via museets hjemmeside gratis downloade materiale til brug i undervisningen som appetitvækker før besøget,

samt materiale til efterbehandling af besøget.

På sporet af ordet kan besøges på 4. sal i tidsrummet 9. februar-21. oktober 2007.

Ord på de takkede

Af Jacob Westergaard Madsen

Museets særudstilling *På sporet af ordet* afvikles på 4. sal, men allerede i museets foyer bliver man mødt af en verden af ord – på danske frimærker.

Ord som motiv

Frimærker er næsten altid prydet med et motiv. Dermed er de med til at bære et bestemt indhold, kommunikere en bestemt historie. Listen over temaer, som på denne måde er blevet sendt ud i verden via breves øverste højre hjørne, er uendelig og rækker fra markering af historiske begivenheder og organisationers jubilæer til diverse kampagner og små kunstværker.

Fra museets gemmer har vi fundet en samling af danske frimærker, som har det til fælles, at ord udgør selve motivet. Frimærkerne refererer dermed til forskellige temaer i *På sporet af ordet*. Ligesom i udstillingen er det ordene selv, der er i centrum.

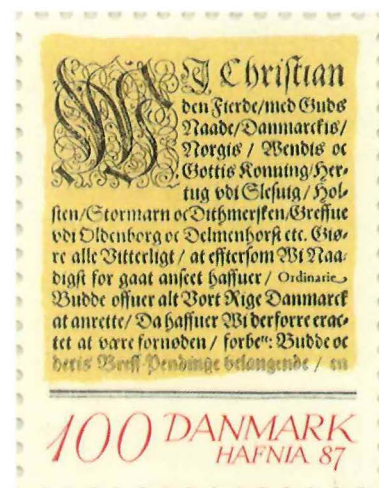

Føl ordene. Ord optræder ikke kun som det alfabet, de fleste har lært i skolen. Her ses et par hænder i færd med at afkode blindskrift.

Fra runesten til moderne telekommunikation

Selvom motiverne alle består af ord, spænder de tematiske set ganske vidt. Et af mærkerne viser den historiske Thyra's sten i Jelling med indhuggede runer. Et andet markerer 750 års jubilæet for Jyske Lov, rigets første nedskrevne lovsamling, ved at vise lovens første side. Men også nutiden er repræsenteret fx i form af moderne telekommunikation og små Halfdan Rasmussens digte.

Det lille mærke i hjørnet kan fortælle historier om alt. Normalt fortælles historierne gennem ord

Gammel dansk. Postvæsenets dåbsattest fra 1624 er trykt med tidens gotiske bogstaver.

og motiver i fællesskab. Ordene formidler en historie og er blot et medie. Men her udgør ordene og deres betydning altså selve historien.

Ordfrimærkerne kan ses i museets foyer i stueetagen fra 9. februar – samtidigt med åbningen af *På sporet af ordet*. Den 28. marts flyttes de til foyeren på 4. sal.

Løven, hertugen og grevskabet

Brudte sejl 6

Af Sune Christian Pedersen

I starten af maj 1811 fik postmesteren i Rendsborg, Andreas Zacharias West Løwe, besøg af en mystisk fremmed. Den rejsende, der indlogerede sig på postgården, forklarede postmesteren, at han var på hemmelig mission, udsendt af kong Frederik 6. For en kort stund blev Rendsborg postkontor led i et storpolitisk spil.

Storpolitikken

Sommeren forinden havde budt på et sjældent dramatisk magtspil. Både den danske konge og hans undersåt, hertug Frederik Christian 2. af Augustenborg, var bejlere til den svenske trone, da der skulle vælges en tronfølger til den barnløse konge. I stedet gik kronen til den franske general, Jean Baptiste Bernadotte (1763-1844), der blev svensk kronprins og otte år senere konge under navnet Karl 14. Johan. Striden mellem den danske konge og den augustenburgske hertug var imidlertid kulmineret med, at den danske konge satte hertugen i husarrest for at forhindre ham i at rejse til Sverige. Det havde bevirket et brud mellem de to.

I maj 1811 ulmede mistroen stadig. Rygter svirrede i luften, at hertugen stadig plejede sine politiske forbindelser i Sverige og Norge, og kongen havde fået nys om flere mistænkelige korrespondancer, som han endog havde advaret den ny svenske tronfølger om. Han manglede dog håndfaste beviser.

Den rejsende

Den danske officer, major Christian Frederik Glode du Plat (1770-1844), var som søn af en hannoveransk slægt draget til hertugdømmerne for at møde slægtninge sydfra. I fællesskab med dem skulle han ordne familiepapirerne efter Hannovers deling i 1806 mellem Frankrig og dets lydkongedømme, Westfalen. Det blev et længere ophold; flere gange rejste du Plat for gæves ud fra Rendsborg for at lede efter sine slægtninge.

Alt sammen skete for at opretholde en dækhistorie.

I virkeligheden var du Plat en af kongens betroede mænd. Ved krigsudbruddet i august 1807 havde han som leder af feltpostamtet opholdt sig ved hovedkvarteret i Kiel, hvor han havde været en af hovedkræfterne i åbningen af udlandsposten. Siden havde han blandt andet været på spiontogt til Sverige under påskud af at forhandle om danske krigsfanger. Nu gjaldt det hertugens breve.

I august 1807 havde Frederik 6. indført en streng censur overfor alle breve til udlandet, men netop for at gøre sine hoser grønne op til tronfølgervalget, havde han afskaffet al brevcensur til Sverige. Derfor måtte han nu ty til andre midler.

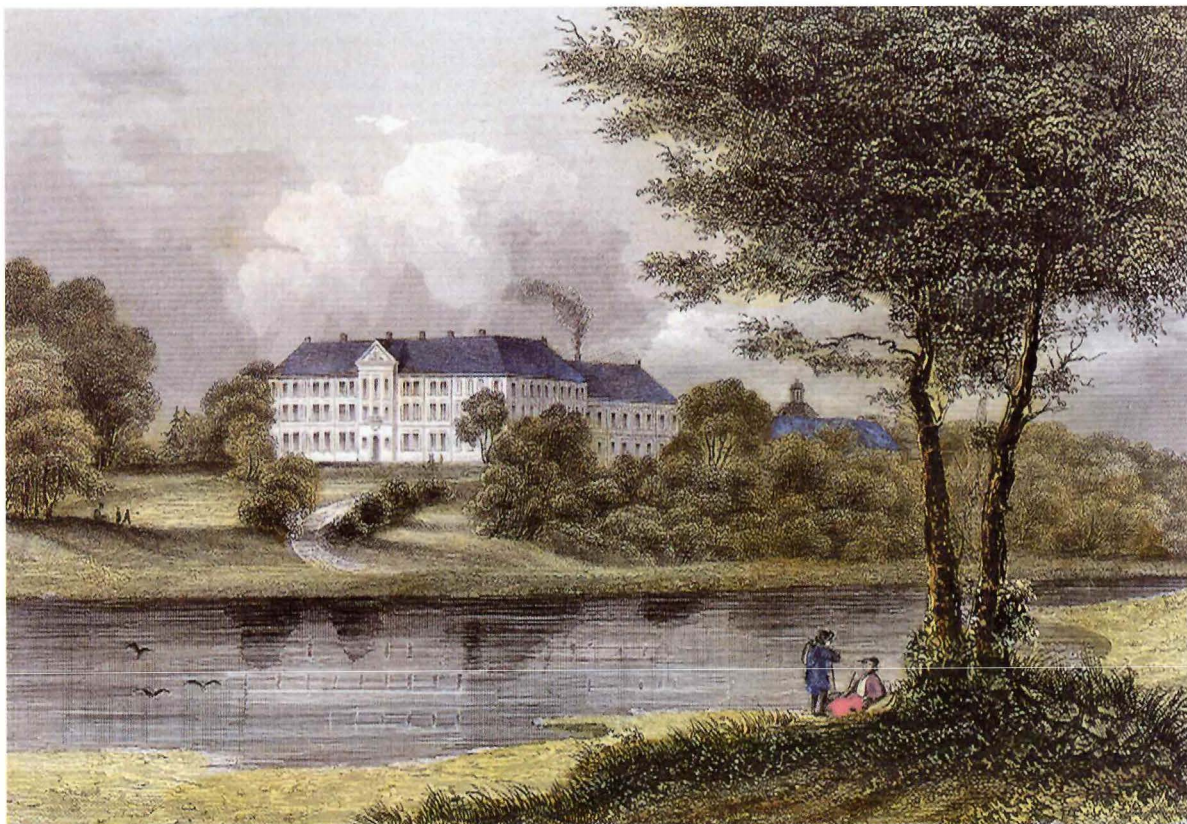
Ved ankomsten til hertugdømmerne forhørte du Plat sig diskret rundt omkring og lærte, at hertugens nord- og sydgående korrespondancer blev bragt til postkontorerne i Åbenrå og Flensborg af hertugelige staldknægte. Du Plat valgte at koncentrere sig om de sydgående breve, og han udså sig Rendsborg, fordi postkontoret lå temmelig afsides, og ingen bemærkede, hvornår posten ankom, som

han skrev til kongen. Den rejsende røbede da sin mission for postmesteren, som viste sig at være en snarrådig mand. For at undgå at vække mistanke på nabostationerne, indsatte postmester Løwe et ekstra skifte af postheste, med den forklaring at hestene var for unge til at klare det fulde ridt. Dermed lykkedes det ham at indhente den tid, som gik tabt, når majoren i hemmelighed skulle gennemsøge, åbne og kopiere brevene. Ikke engang hans egne postbetjente fattede mistanke.

Det gjorde til gengæld brevskriverne. Seks dage efter den første postgang kom svar fra Leipzig fra hertugens broder, prins Emil, der skrev, at han var glad for at se, at alle brevene var ankomne uoplukkede. „Men på den øverste rand af brevet, ligesom for neden, var skrevne nogle bogstaver og tal, lige-

Frederik Christian 2. (1765-1814) hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg. Oliemaleri af Anton Graff o. år 1800. Tilhører Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot.

som om de hentydede til nogle pagina og ord i en bog; nogle tal var overstregne og hele brevet skrevet, [så] at kun et øvet øje i at læse en slet hånd kunne læse samme“, skriver du Plat til kongen.

Kuffertsmugling

Hemmelighedskræmmerierne viste sig at være en god ide, for du Plat fandt hurtigt ud af, at flere postmestre var loyale over for hertugen. Postmesteren i Flensborg puttede augustenborgernes breve i postsækken uden at registrere dem på kartet, og med første postgang dukkede der breve op, sendt fra Augustenborg under kuvert af postsekretær Albrecht i Altona. Med den første postgang sydfra fulgte en udførlig instruktion fra Albrecht i, hvordan man smugler en kuffert forbi den franske grænselinje og de hamburgske toldmyndigheder – i begge tilfælde var forudgående aftaler med vagterne og en pose penge de vigtigste ingredienser.

Den hemmelige kuffert hang sammen med en lige så hemmelig giftermålsrejse, som den hertugelige familie planlagde for prinsesse Louises plejedatter, Charlotte. Med

sig på turen skulle hun desuden medbringe en kuffert, der altså skulle smugles over grænsen.

Måske skulle du Plat have interesseret sig lidt mere for denne kuffert, men i første omgang blev hans opmærksomhed nok afledt af andre mistænkeligheder: I breve til prinsesse Pauline af Lippe-Detmold beklagede prinsesse Louise sig over, at danskerne havde fattet mistanke til hertugens breve til Sverige. Der blev omtalt en unavn-given rejsende fra Norge, der medbragte breve til hertugen. Du Plat begyndte derfor at interessere sig for agepostens passagerer og anbefalede kongen at eftersøge denne ukendte nordmand. Du Plat opsnappede også en del svenske aviser til hertugen, som han brugte til at holde sig ajour med den politiske udvikling i Sverige. Men efter en måned havde han stadig ikke fundet konkrete beviser på ulovlige korrespondancer fra hertugen selv.

Han begyndte derfor at udvide sin eftersøgning, tog en rejse mod Kiel for at finde ud af, om hertugen sendte breve ad denne siderute over havet, og da han på et andet tidspunkt fandt ud af, at svenske aviser havde været sendt med den

svenske post (der ikke måtte åbnes i Danmark) til sydgrænsen og tilbage igen, foretog han en større undersøgelse af den svenske post-rute gennem Danmark, fordi han mistænkte de svenske postryttere for ulovligt at have de hemmelige breve til hertugen med i lommerne.

Postmesterens forfremmelse

Som sagt skulle postspionen måske have koncentreret sig om prinsessens kuffert, der indeholdt intet ringere end hertugens politiske testamente, en samling dokumenter om hertugdømmernes statsretlige status. Testamentet blev bragt i sikkerhed hos prinsesse Pauline, og altså ud af landet for næsen af den ellers så erfarne spion. Siden skulle papirerne få betydning i augustenborgernes krav på Slesvig-Holstens uafhængighed fra kongeriget; men det er en anden historie.

For postmester Løwe fik historien imidlertid en lykkelig udgang. Du Plat overøste ham med ros over for kongen for hans iver, kongetro-skab, diskretion og opfindsomhed og anbefalede ham til en stilling som postmester i Slesvig, en stilling, han fik et halvt år efter.

Visual Voice Finn Nygaard Design

Af Peter Meyer

To nye frimærker af designeren Finn Nygaard om Galathea ekspeditionen giver anledning til at vise dele af en af Danmarks væsentligste designeres store produktion. Mange af billederne er kendte, vi ved blot ikke, at det er Finn Nygaard, der står bag.

Design lægger vi ofte slet ikke mærke til. Det fungerer bare. Design skal vise, hvordan tingene bruges. Det er først, når det ikke fungerer, vi bliver opmærksomme på, at der er noget galt. Hvem har ikke prøvet at komme ind på et toilet i et fremmed land og ikke kunne finde ud af at få vand ud af hanerne? Fordi knappen sidder i gulvet. Eller når man sidder i toget

og ser på folk, der febrilsk prøver at åbne dørene ved at vinke med hænderne. I panik opfører de små danse, for at aktivere den infrarøde sensor. Sjovt ser det ud, mens man selv oplever det på grænsen til panik.

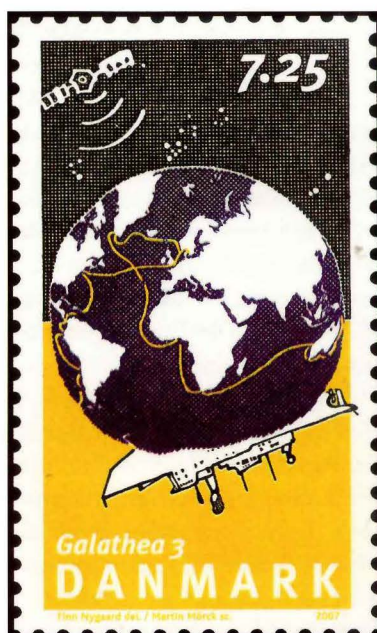
Helt anderledes forholder det sig med plakater, frimærker og andet grafisk design. Det skal gøre opmærksom på sig selv. Hele ideen bag er, at layoutet skal tiltrække opmærksomhed. Tag nu de to frimærker af Finn Nygaard der udkommer den 28. marts i anledning af Galathea 3-ekspeditionen. En jordklode med skibet *Vædderen* er gennemgående på begge frimærker. Det er forholdet mellem dag og nat også. Samme historie er lagt ud på to frimærker. På det første er dag oppe og på det næste dag nede; på det første er kloden fyldt med levende fisk, på det andet er ruten tegnet ind, og *Vædderen* sejler over

den sydlige halvkugle. I begge billeder hænger satellitten oppe i venstre hjørne. Det er altid dag og nat på jordkloden. Det viser begge frimærker – et faktum Nygaard bruger visuelt på fremragende vis. Galathea ekspeditionen handler om forskning, men også om forskningsformidling, altså kommunikation. På frimærkerne er det vist ved den lille satellit oppe i venstre hjørne.

Frimærke med hotdog motif

Det er ikke første gang, Finn Nygaard laver frimærker. I 2005 lavede han to frimærker med mad som motiv. Især frimærket med den danske gastronomiske specialitet, hotdoggen, vakte opsigt, sikkert fordi det var et så uventet motiv. Når man skulle slikke på bagsiden, tænkte man altid lige en ekstra gang på, om der var sennep med i smagen.

Til venstre er vist et frimærke fra Galathea-serien der illustrerer „nat oppe“ samt rutens forløb. Det modsvarende frimærke med „dag oppe“ og havets myldrende liv er vist på bladets forside.

Finn Nygaard udtaler selv, at det netop er designerens rolle som formidler af et budskab, der interesserer ham. I den bundne frihed, som opgaverne stiller, ser han designets udfordring og funktion.

I Galathea frimærkerne findes et motiv, der er gennemgående i Finn Nygaards produktion. Cirklen midt i billedet finder vi i en række af hans plakater. I plakaten „Good morning China, Good night Europe“ til en udstilling i Kina, finder vi motivet med jordkloden og dag og nat i samme billede. Det var ment som en hyldest til det nye Kina, men myndighederne syntes det virkede for stærkt, og teksten kom derfor ikke med i den kinesiske udgave. Selve motivet er et præcist udtryk for vor globaliserede klode, der er ikke længere et rige i midten, alt afhænger af, hvor man er, og hvem man skal tale med, hvornår. Tidszonerne, jordens rotation, solens placering – alt samlet i et billede, hvor kontinenterne er malede klatter, der er løbet ud.

Plakater

Det er en kvalitet ved Finn Nygaards design, at han kan samle forestillingen om en ide, et teaterstykke, jazz eller en begivenhed i et enkelt og slagkraftigt motiv. Enkeltheden og evnen til at samle et kompleks af

forestillinger er den ene side af hans værk. Den anden er den maleriske frie bearbejdning. Ofte består hans plakater af disse tilsyneladende modstridende elementer. En plakats opgave er at tiltrække opmærksomhed, og det lykkes ofte i kommercielle plakater, især ved at vise nøgne kroppe; vi ser dem, men husker dem ikke. Hvilket heller ikke er nødvendigt, blot vi køber varerne, de reklamerer for. Hos Finn Nygaard er det blot anderledes. Den enkle stramme form fanger blikket, mens det maleriske og uudgrundelige får en til at se nøjere på dette billede. I jazzplakaterne fanger man lynhurtigt den fortættede stemning fra jazzværts- husenes spot på solisten. Senere fornemmer man også Miles Davis sitrende trompet eller NHØP's

syngende bas. Musik for øjet kunne man kalde disse plakater.

Da Finn Nygaard i 1991 skulle udstille i Rusland, skabte han en plakat, hvor et farverigt menneske med stor kraft styrter lige gennem det røde flag og ud på den anden side som et andet menneske. Så enkelt skildredes overgangen fra kommunismen, russerne så det og var begejstrede.

Københavns Telefonkiosker

Helt fra den danske plakats tidligste historie som selvstændigt kunstnerisk udtryk går der en stolt tradition for, at kunstnere har været optaget af det nye medie, der kunne kaldes anvendt kunst. De tidligste plakater var kun typografiske, først med opfindelsen af litografiet kommer billedet til som

Finn Nygaard, der er født 1955 i Århus, har en række lærepladser og uddannelser bag sig, som han konsekvent har afbrudt, når han ikke syntes han kunne lære mere. Fra Århus Kunstakademi, Kunsthåndværkerskolen i Kolding til Rahbek Grafisk Design og Finn Skødt grafisk design ender han med at etablere egen virksomhed i 1979. I 1990-95 var han partner i Eleven Danes berømte designvirksomhed. Medlem af Alliance Graphique Internationale i 1997. Mange af hans plakater og design kender vi fra eksempel partiet Venstres logo, Fætter BR og Egmont koncernen. Første gang, Finn Nygaard designede frimærker til Post Danmark, var i 2005.

kunstnerisk udtryk omkring midten af 1890'erne. Faktisk hundrede år efter dets opfindelse. En stor hjælp til udbredelsen var aktieselskabet Københavns Telefonkiosker, der i 1896 opstillede telefonkiosker med meget velplacerede reklameflader. Blandt plakatkunstens største pionerer er Toulouse Lau-

trec. Herhjemme var J.F. Willumsen blandt de kunstnere, der brugte litografiet. De næste hundrede år har plakaten sin storhedstid, tænk blot på Sven Brasch, Francisca Clausen, Viggo Vagnby og Per Arnoldi. I dag har plakaterne svære kår. Med den stigende kommer-

effekt reduceret billederne til kendisser eller nøgne kroppe, som ganske sikkert virker, men ikke vil blive husket.

Udstillingen *Visual Voice, Finn Nygaard Design* vises i forhallen, på balkonen og i cafeen fra 28. marts til 12. august 2007.

Rettidige forsinkelser

Af Erik Jensen

At udsende frimærker året efter den hændelse, mærkerne egentlig skulle markere, er muligvis forekommet i Danmark ved én eller måske endda et par lejligheder. Derfor udstiller museet for en gangs skyld frimærker til minde om en begivenhed, der fandt sted for 101 år siden. Men er der hold i påstanden?

Det er begivenhed nr. 2, vi skal have fat i. Ved kong Christian IX's død den 29. januar 1906 besteg hans søn i en alder af 63 år tronen som kong Frederik VIII. Året efter – helt nøjagtigt den 1. februar 1907 – udsendte det danske postvæsen det første frimærke med

hans portræt i en serie, der omfattede seks værdier inden året var gået og som i 1912 fik selskab af en syvende og sidste værdi.

Det er anledningen til udsendelsen, vi skal have fat i for at finde en mulig forsinkelse. Gængse frimærkekataloger oplyser nok så frejdigt, at serien blev „Udgivet i anledning af kongens tronbestigelse“. Den oplysning lader vi lige stå lidt.

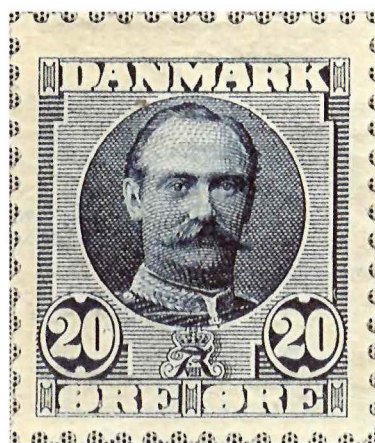
Et check i postvæsenets interne meddelelsesblad „Officielle Meddelelser fra Generaldirektoratet for Postvæsenet“ af 28. januar 1907 bekræfter nemlig ikke påstanden. Her nævnes blot, „at der er bleven udfærdiget nye 20 Øres almindelige Postfrimærker af blaa Farve med

Det første frimærke i Frederik VIII-udgaven fra 1907. Portrættet er graveret efter et foto af C. Sonne. Gravuren er udført i Reichsdruckerei, Berlin. Trykt i kobbertryk hos H. H. Thiele, København.

Hans Majestæts Kongens Billede.“ Denne tekst skal vise sig at være ren afskrift af en oplysning fra 1904.

Den første forsinkelse

I november 1904 – man ved ikke med sikkerhed på hvilken dato – udgav postvæsenet et rødt 10 øres frimærke i den første danske frimærkeserie med et „rigtigt“ billede

Til venstre ses det første frimærke i Christian IX-udgaven fra 1904. Portrættet formodes graveret efter et foto, hvis ophavsmand ikke er oplyst. Graveret af B. Damman, Paris, og trykt i kobbertryk hos H. H. Thiele, København. Til højre ses den ændrede gravure fra 1906, der er udført i Reichsdruckerei, Berlin.

som motiv; i dette tilfælde et portræt af kong Christian IX. Og anledningen? Ja hold nu fast: Serien bliver i frimærkekatalogerne betegnet som en „Forsinket erindringsudgave i anledning af kongens 40 års regeringsjubilæum“. Men da havde majestæten faktisk regeret i 41 år, for han besteg tronen den 15. november 1863.

Endnu et opslag i postvæsenets interne meddelelsesblad må til, denne gang i nummeret fra den 10. november 1904. Og igen mangler bekræftelsen, for postens personale orienteres om, „at der er bleven udfærdiget nye 10 Øres almindelige Postfrimærker af rød Farve med Hans Majestæt Kongens Billede.“

I september 1905 blev serien suppleret med yderligere tre værdier, og i november kom endnu en værdi til – et grønt 5 øres frimærke med en ændret gravure i forhold til tidligere. Endelig genudsendte postvæsenet så i marts 1906 – altså mere end en måned efter kong Christian IX's død – også seriens røde 10 øres frimærke med den ændrede gravure.

Konklusion

Det må slås fast, at fremstilling af frimærker med en ny regents portræt ikke kan klares fra dag til dag. Processen tager lidt længere tid, og sædvanligvis går der et års tid. Dette var tilfældet, da såvel Christian X som Frederik IX besteg tronen i henholdsvis 1912 og 1947.

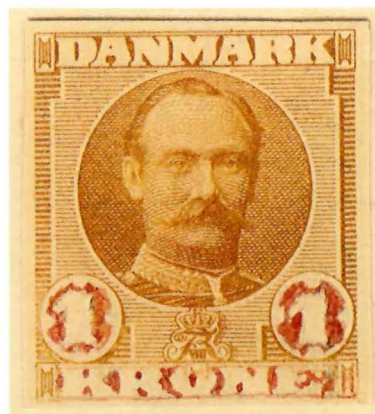
Fra vores nuværende regent, dronning Margrethe II, tiltrådte gerningen den 14. januar 1972, og indtil hun blev portrætteret på den første dagligserie, gik der endda lidt over to år. Måske er man mere omhyggelig med kvindegengivelser.

Hvorfra frimærkekatalogernes oplysninger om baggrunden for kongefrimærkerne i 1904 og 1906 stammer, vides ikke. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at de har ret i påstandene, men postvæsenet selv har dog tilsyneladende ikke bidraget til forvirringen. Posten har ikke haft behov for dårlige undskyldninger.

Udstillingen

Frimærkerne med Frederik VIII's portræt udkom for 100 år siden, og serien var i brug i årene 1907-

I 1912 ville postvæsenet udsende kroneværdier i Frederik VIII-serien, men ideen blev opgivet som følge af kongens død den 14. maj. De ændrede værdiangivelser er tegnet af Gerhard Heilmann.

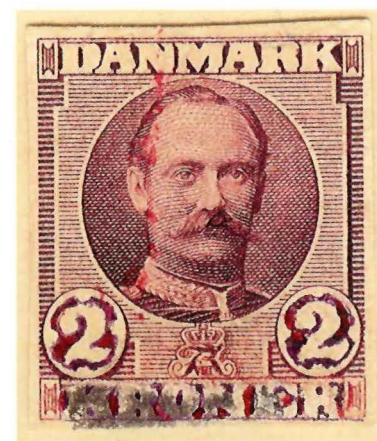
1913. Der er i stort omfang tale om genbrug, for rammen omkring portrættet er – bortset fra det ændrede monogram – helt identisk med rammen på frimærkerne med Christian IX's portræt fra årene 1904-1906. Af samme grund udstiller museet forarbejder til og eksemplere på begge kongeserierne.

Fælles ophavsmand var tegneren, porcelænskunstneren og indretningsarkitekten Hans Christian Harald Tegner (1853-1932), som i 1904 var på toppen af sin karriere som titulær professor siden 1897 og i årene 1901-1917 var leder af Kunsthåndværkerskolen ved Kunstindustrimuseet.

Hans Tegner udfærdigede rammen i stil med andre landes portrætfimærker på den tid, med en stram komposition som på den ene side udstrålede offentlig autoritet, men som på den anden side bestemt også fremhævede majestæten.

Tegner var også ophavsmand til rammen på en islandsk frimærkeserie fra 1902-1905 med Christian IX's portræt – i øvrigt nøjagtigt det samme billede, som to år senere vises på den danske udgave. Hans Tegner udfærdigede også en frimærkeserie med et dobbeltportræt af kongerne Christian IX og Frederik VIII, som Island udgav i årene 1907-1918.

Se udstillingen i Frimærkekabinettet på 3. sal fra den 20. marts 2007.

Det sker på Post & Tele Museum:

Frimærkeudgivelser

28. marts 2007 udgives fire frimærker i anledning af Nationalmuseets 200-års jubilæum og to frimærker i anledning af Galathea 3-ekspeditionen.

Festsalen, 4. sal

9. februar – 21. oktober 2007

På sporet af ordet – en tidsrejse i kommunikationens verden

Særudstilling for børn i alle aldre

Rejs verden rundt med tidsmaskinen og oplev bl.a. et skib i havsnød, et beduintelt og et opfinderværksted fra 1800-tallet. Gennem interaktive opstillinger undervejs kommer du tæt på de mange faktorer/forhold/omstændigheder, der har bidraget til at udvikle sprog og kommunikation gennem tiderne. Omtalt på siderne 2-5.

Foyeren i stueetagen

9. februar – 27. marts 2007

Ord på de takkede

I anledning af „På sporet af ordet“ udstilles reproduktioner i stor størrelse af danske frimærker, som skildrer bogstaver og ord. Omtalt på side 4. Udstillingen vises i museets foyer til 26. marts, hvorefter den opstilles i foyeren på 4. sal.

28. marts-12. august 2007

Visual Voice – Finn Nygaard Design

Udstilling af Galathea 3 frimærkerne, processen bag frimærkerne og designerens tidligere frimærker. Omtalt på siderne 8-10.

Balkonen, 1. sal

Til 4. marts 2007

Korthuset – et monument over den håndskrevne hilsen på postkort

Udstilling af Rigmor Kubiak Rasmussens korthus, der er skabt af alle de jule-, ferie- og fødselsdagskort, hun har modtaget i sit liv. Et monument over den håndskrevne hilsen på postkort. Omtalt i MuseumsPosten nr. 4/2006.

28. marts – 12. august 2007

Visual Voice – Finn Nygaard Design

Plakater og anden grafisk produktion. Se omtalen på siderne 8-10.

Frimærkekabinettet, 3. sal

Fra 20. marts 2007

Christian IX 1904-1912 Frederik VIII 1906-1912

Museets udstiller forarbejder og færdige frimærker af dagligserierne, der blev udgivet i årene 1904-1912. Omtalt på siderne 10-11.

Café Hovedtelegraf

Til 4. marts 2007

Torben Doose – Mail Art

Udstillingen viser hundredvis af Dooses kunstneriske kort og konvolutter. Omtalt i MuseumsPosten nr. 4/2006.

6. marts-12. august 2007

Visual Voice – Finn Nygaard Design

Eksempler på Finn Nygaards præmierede plakater. Se omtalen på siderne 8-10.

MUSEUMS posten

NR. 1 / JANUAR 2007

Udgivet af:

© Post & Tele Museum

- en fond stiftet af

Post Danmark A/S og TDC A/S.

Redaktion:

Birgitte Wistoft (ansv.)

Erik Jensen

Layout: Finn Evald

Repro og tryk: Centertryk, Holbæk

MuseumsPosten udkommer fire gange årligt og tilsendes gratis ved henvendelse til museet. Næste nummer udgives i april 2007.

Oplag: 28.000

ISSN 0909-1920

Forsiden: Et af to nye frimærker markerer Galathea 3-ekspeditionen, der i øjeblikket sejler verdenshavene tynde på jagt efter nye opdagelser. Kunstneren bag frimærkerne er Finn Nygaard, som dermed giver anledning til en større præsentation, der er omtalt på siderne 8-10.

Åbningstider:

Museet

Tirsdag-lørdag kl. 10-17,

onsdag dog kl. 10-20,

søndag kl. 12-16.

Mandag lukket.

Café Hovedtelegraf

Købmagergade 37, 5.

Tlf. 33 41 09 86

Samme åbningstider som museet.

Køkkenet lukker dog en time før

museets lukketid.

Studiehuset

Valkendorfsgade 9

Tirsdag-fredag kl. 10-15 samt den

første lørdag i måneden kl. 10-15.

På grund af flytning lukkes Studiehuset med udgangen af marts 2007.